

“การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”

การบรรยายโดย ดร. ปรียานุช พิบูลสรารุช

วันพุธที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๙

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในขณะนั้น ได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในสาขาต่างๆ ประมาณ ๑๕ ท่าน มาช่วยกันระดมสมองกว่า ๖ เดือน เพื่อสรุปนิยามความหมายของคำว่า **เศรษฐกิจพอเพียง** และหลังจากนั้นก็ได้นำเสนอการกราบบังคมทูลพระกรุณาพระบรมราชวินิจฉัย และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำคำนิยามดังกล่าวไปเผยแพร่และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และ ได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณา ตามปรากฏในจดหมายสำนักราชเลขาธิการลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ที่ส่งถึง สศช.

ทั้งนี้ เอกสารเบื้องต้นที่ใช้ในการประมวลคำนิยามดังกล่าว ส่วนมากเป็นพระบรมราชโองการ และพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่างๆ เริ่มนับตั้งแต่พระปฐมบรมราชโองการ จนถึงเท่าที่มีในขณะนั้น ซึ่งจากการสืบค้นก็พบว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาตามแนวทางที่เรียกว่า **“เศรษฐกิจพอเพียง”** ที่พระองค์ท่านได้พระราชทานเป็นครั้งแรกคือในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จนเกิดนิยามความหมายของคำว่า **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** ในเวลาต่อมานั้น ปรากฏเป็นครั้งแรกๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๗ ทั้งที่ปรากฏในพระราชดำรัสวันที่ ๔ ธันวาคม กิติ หรือในคราวพระราชทานปริญญาบัตร ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ได้เริ่มทรงใช้คำว่า **“พอมีพอกิน”** **“เราต้องอยู่อย่างพอมีพอกินก่อน แล้วจึงพัฒนาขั้นต่อไป”** เป็นต้น

เศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เมื่อพูดถึงคำว่ากระแสโลกาภิวัตน์ เราต้องเข้าใจว่ากระแสโลกาภิวัตน์เกี่ยวข้องอย่างไรกับการพัฒนาประเทศ เกี่ยวข้องอย่างไรกับการเป็นคนไทย เศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานมาเป็นแนวคิดหลักเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทางสายกลางจะได้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกยุคโลกาภิวัตน์หมายถึงอะไร บางคนบอกว่าเป็นเรื่องไร้พรมแดน เป็นเรื่องเสรีทางการค้า เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่คาดการณ์ลำบาก ความหมายที่แท้จริงคือโลกทั้งโลกมีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนถ่ายเทอย่างรวดเร็วและกว้างขวางใน ๓ มิติ คือ

๑. **มิติทางด้านข้อมูลข่าวสาร** ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้คนส่วนใหญ่ในโลกสามารถรับข้อมูลข่าวสารต่างๆได้อย่างรวดเร็ว ในด้านดีเราหาข้อมูลได้โดยง่าย ด้านไม่ดีคือการถาโถมเข้ามาของข้อมูลข่าวสารโดยไม่รู้ว่าจะเอาข้อมูลไหนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเราได้ บางครั้งข้อมูลมันมา ๒ ด้าน เราสามารถใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติ เพื่อช่วยให้สามารถก้าวทันต่อโลกปัจจุบันอย่างรู้เท่าทัน โดยใช้หลักเหตุหลักผลในการเลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสาร มาต่อยอดความรู้ที่เรามีอยู่แล้ว และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. **มิติด้านวัตถุดิบของ** ซึ่งมาพร้อมกับการเปิดตลาดการค้าเสรีขึ้นของแต่ละประเทศ ตั้งแต่เราตื่นมาจนกระทั่งเราเข้านอน เราสามารถบอกได้ไหมว่าสินค้าไหนเป็นสินค้าไทยหรือไม่ใช่สินค้าไทย เราใช้หลักเกณฑ์อะไรตัดสิน เราบอกได้ไหมว่าสินค้าแต่ละอย่างผลิตที่เมืองไทยกี่เปอร์เซ็นต์ เช่น พันธุ์ข้าวไทย คุณรู้ไหมว่าข้าวไทยแต่ละเมล็ด ซึ่งผ่านกระบวนการผลิตจากนาสู่จานข้าวเป็นการนำเข้าที่เปอร์เซ็นต์ ต้นทุนวัตถุดิบต่างๆ ก็เปอร์เซ็นต์ เป็นการยากที่เราจะรู้ หรือรถ ๑ คันอาจจะทำในเมืองไทยเฉพาะการประกอบเท่านั้น ขณะที่ล้อรถยนต์อาจจะมาจากฟิลิปปินส์ ประตูรถอาจจะมาจากมาเลเซีย กระจกอาจจะมาจากประเทศสิงคโปร์ สุดท้ายเราไม่รู้หรือกว่าเป็นของผลิตในประเทศหรือส่วนมากผลิตในต่างประเทศ อันนี้ไม่ได้บอกว่าให้ใช้แต่ของไทยห้ามใช้ของต่างประเทศ แต่กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการไหลเวียนแลกเปลี่ยนของวัตถุดิบอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง นับตั้งแต่วัตถุดิบจนกระทั่งออกมาเป็นสินค้า

๓. **มิติด้านคน** เช่นการสัมมนานานาชาติ มีการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ หรือแม้แต่การศึกษาดูงานที่ต่างประเทศมีเสรีมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น การท่องเที่ยวต่างๆ เคยมีการศึกษาพบว่า รายได้ที่เข้ามาสู่ภาคอีสาน อย่างเช่น จังหวัดขอนแก่น รายได้ที่ส่งมาจากต่างประเทศสูงกว่ารายได้ที่เกิดจากการขายข้าว

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บอกให้เราต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร มีปัจจัยอะไรเสริมหนุน หรือป้องกันให้เกิดขึ้น และสุดท้ายการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นี้ นำไปสู่ความพอเพียง ความสมดุล ความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนของสังคม หรือไม่ และเราต้องเตรียมพร้อมรับมือต่อผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมาอย่างไร เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ดี และทั้งสามารถพร้อมรับมือผลกระทบทางลบได้

หลักเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร คือหลักคิดและหลักปฏิบัติ เพราะคำว่า **ปรัชญาแปลว่า หลักคิด** ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเป็น **เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน** เพื่อให้เราก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ถ้าเราใช้ความพอเพียงเป็นหลักคิดและ หลักปฏิบัติ เราก็จะสามารถอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปรับตัวและพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงได้

ที่น่าสนใจคือเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ที่ดำรงอยู่แปลว่าเราอยู่อย่างนี้อยู่แล้วมีผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจมาก ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้ทำงานวิจัยชิ้นหนึ่งเสนอ สกว. พุดถึงการวิจัยหมู่บ้านในประเทศไทย มีชุดหนังสือ ออกมา ๒๓ เล่ม พบว่า หมู่บ้านส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังคงอยู่อย่างพอมีพอกิน มีการดำรงอยู่อย่างพอเพียงอยู่แล้วในชนบท ชนบทของไทยที่ต้องพึ่งพิงระบบนิเวศวิทยา เขายังอยู่อย่างพอเพียง คนเมืองก็สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

บางคนยังเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่อง *ปลูกพืชผัก* นี่คือการเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง นักสวนดุสิตโพลล์ สํารวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนทุกปี ปีนี้ก็ดีขึ้น มีคนเข้าใจผิดในลักษณะนี้น้อยลง

แล้วอย่างไรถึงจะเรียกว่าพอเพียง **ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวจากผลกระทบที่จะเกิดขึ้น** ทั้งภายนอกและภายใน ภายนอกกระทบเข้ามา ภายในก็เปลี่ยนแปลงด้วยพอเพียงได้ ต้องคำนึงถึง ห่วงถึง ๓ เรื่อง คือเราคิดและทำอะไรอย่าง **พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หรือไม่ และก็ต้องจะต้องพอเพียงในทุกๆ ด้านมีพระราชดำรัสองค์หนึ่งว่า **“พูดจาที่พอเพียง ปฏิบัติตนที่พอเพียง”**

พอประมาณคือ การทำอะไรที่พอเหมาะ พอควร เหมาะสมกับอัตภาพ ศักยภาพของตนเอง และสภาวะแวดล้อมพอประมาณกับอะไร พอประมาณของแต่ละคน ในแต่ละช่วงเวลา ก็ต่างกัน อย่างเช่น บางคนในบางวันทานข้าวจานเดียวอิม แต่บางวันก็ไม่อิม ต้อง ๒ จานถึงจะอิม แล้วแต่เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องในช่วงขณะเวลานั้นๆ พอประมาณเราดู ๒ ปัจจัย คือ **ปัจจัยภายใน** พอประมาณกับความชอบของคุณ ศักยภาพของคุณและความสามารถของคุณ **ปัจจัยภายนอก** คือพอประมาณกับภูมิสังคม สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ในแต่ละขณะ ในหลักสํปปุริสธรรม ๗ สอนไว้ว่า จะสร้างความพอดีให้เกิดขึ้นได้จะต้อง รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน รู้บุคคล ความพอประมาณ จึงครอบคลุมความพอเหมาะ พอควรกับทุกๆ เรื่อง

แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าพอประมาณหรือเปล่า ก็ต้องใช้หลักเหตุหลักผลในการตัดสินใจ และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่จะทำลายความพอดี ความพอเพียงด้วย จึงต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้เกิดขึ้น

ยกตัวอย่าง จะดูหนังสือสอบ หรือเตรียมการสอบอย่างพอเพียงได้อย่างไร เตรียม ๑ ชั่วโมงก่อนสอบพอไหม อย่างเราเรียนมาทั้งหมดสมุดโน้ตมี ๕ เล่ม ต้องใช้เวลาพอประมาณกับสิ่งที่มี ถึงจะสมเหตุสมผล ถ้าใช้เวลาน้อยเกินไป หรือไม่มีความขยันอดทนในการดูหนังสือ ก็ไม่มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อาจสอบตกได้ กล่าวคือ จะดูหนังสืออย่างพอประมาณก็ต้องพอดีกับศักยภาพของคุณที่มีอยู่เต็ม ประกอบกับเนื้อหาที่เรียนมา มีเหตุผล มีหนังสือที่เป็นเรื่องหลักสอดคล้องกับวิชาที่เรียน การมีภูมิคุ้มกันทำอย่างไร คือจะให้ดูหนังสือแล้วสอบผ่านได้ด้วย เพราะฉะนั้นต้องมีความขยันอดทนต้องใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของความคิดและการกระทำ

เราทำเศรษฐกิจพอเพียงไปเพื่ออะไร ก็ต้องไปดูว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ท่านพระราชทานมา ในคำนิยามคืออะไร

พระปฐมบรมราชโองการ “**เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม**” ประโยชน์ก็ต้องเกิด **ความสุขก็ต้องมี** แต่เวลาเราคุยกันเรื่องความสุข บางครั้งคำนิยามต่างกัน จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้น จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับครอบครัวกับชุมชนกับ องค์กร กับประเทศชาติ คำที่ว่าประโยชน์สุขเราจะวัดได้จากที่ไหน ก็มาดูตรง **เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง** กล่าวคือ ต้องสมดุลอย่างมั่นคงและยั่งยืน สมดุลในด้านไหนบ้าง คำนิยามบอกว่าต้องสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อเราสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม คำนิยาม

ทำไมเราจำเป็นต้องมี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หรือมีภูมิคุ้มกัน หลักพุทธมองโลกว่าเป็นอนิจจัง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คุณจะรู้ได้อย่างไร ถ้าคุณออกจากห้องนี้เดินออกไปข้างนอกจะไม่ถูกรถชน ถ้าไม่มีเงินเก็บออมหรือการทำ ประกันสุขภาพเตรียมไว้ในยามจำเป็นก็จะเกิดปัญหา จนถึงกับเกิดวิกฤตในชีวิตได้ ฉะนั้น**จะสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือต้องไม่ประมาท ต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอนาคต** ต้องสมดุลในอนาคตด้วย สมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง แปลว่า**สมดุลทั้งปัจจุบันและอนาคต** คุณหมอประเวศ วะสี บอกว่า ทฤษฎีพอเพียงสอดคล้องกับทฤษฎีพระมหาชนก วันนี้พอเพียงยังไม่พอ พรุ่งนี้ต้องพอเพียงด้วย คือ **ต้องมีความเพียรอย่างต่อเนื่อง**

สมดุลทางด้านเศรษฐกิจ ในระดับบุคคล ก็หมายถึงการดำรงชีวิตโดยรายได้สมดุลกับรายจ่าย เราจะใช้จ่ายอย่างพอเพียงได้อย่างไร รายจ่ายพอประมาณกับรายได้ไหม มีเหตุมีผลคือว่าใช้ของเพราะจำเป็น หรือฟุ่มเฟือย การใช้เงินอย่างสมดุล ต้องมีภูมิคุ้มกันด้วยคือออมบ้าง การซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือสวัสดิการในบริษัทก็เป็นภูมิคุ้มกัน เพราะฉะนั้นสมดุลทางเศรษฐกิจ คือทำอย่างไรจะรักษาสมาดุลรายรับรายจ่าย มีเงินออม มีประกันด้วย เพราะฉะนั้นอย่าง กทม. ธ.ก.ส. และองค์กรอื่นๆ อีกมากมายเขาสันนิษฐานการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เขาบอกว่าเพื่อชีวิตที่พอเพียง อันนั้นเป็นเครื่องมือ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย คุณจะรู้ว่า แต่ละเดือนคุณใช้เงินอย่างไร พอเพียงไหมมันเป็นเครื่องมือให้คุณใช้ชีวิตอย่างพอเพียงหรือว่าสมดุล

สมดุลทางด้านสังคม ไม่มีใครเอาไรต์เอาเปรียบกัน ทุกคนช่วยเหลือกัน แบ่งปันกันทั้ง กำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การใช้จ่ายเงินทองเมื่อสมดุลทางเศรษฐกิจ ก็ต้องคำนึงถึงการใช้จ่ายเพื่อสร้างสมดุลทางสังคมให้เกิดขึ้นด้วย ตรงนี้ถึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันนั้น บางครั้งก็มีความสามัคคี บางครั้งก็ทะเลาะกันบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง จะคิด พูด ทำอะไร จึงต้องรอบคอบ ระมัดระวัง มีความเพียร ความอดทนในการรักษาสมาดุล ใช้สติ ปัญญา ความรอบคอบ ในการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

สมดุลด้านสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เช่น ไม้ตัดไม้ทำลายป่า จำเป็นไหมที่เราต้องรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม จำเป็นเพราะทุกอย่างที่เราเป็น เราใช้ เรามี มาจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ถ้าเราไม่รักษาไว้ให้ใช้ได้นานๆ เราจะอยู่อย่างไร เราต้องเห็นความจำเป็นของการอยู่ร่วมกับระบบนิเวศน์วิทยาอย่างสมดุลไม่ทำร้ายเขา ไม่เบียดเบียนเขา แต่ในความเป็นจริงเราทำได้ไหม ในปี พ.ศ.๒๕๐๑ ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาฯ เรามีป่าไม้ครอบคลุมทั่วประเทศประมาณ ๗๔ เปอร์เซ็นต์ ตอนประเมินแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ตอนนั้นป่าไม้เหลือเพียง ๒๓ เปอร์เซ็นต์

องค์การสหประชาชาติรณรงค์ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายความว่าอย่างไร หมายความว่า การพัฒนาต้องสามารถทำให้คนรุ่นต่อไปดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในระดับเดียวกับคนรุ่นปัจจุบัน แต่คนในรุ่นคุณถูกละเมิดสิทธิไปแล้ว เพราะเขาทำลายป่าไปหมดแล้วประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ หลักเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นถึงว่า ในการใช้จ่าย หรือดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ของแต่ละคน แต่ละองค์กรนั้น ให้พยายามรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม ให้เกิดขึ้นในคราวเดียวกันด้วย จึงจะเรียกได้ว่า พอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ บนพื้นฐานของความรอบคอบตามหลักวิชาการ และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้วย

สมดุลด้านวัฒนธรรม หากศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องวัฒนธรรมจะพบว่า พระองค์ทรงเน้นย้ำมาโดยตลอดให้ปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทยให้เห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีกระแสโลกาภิวัตน์ถาโถมเข้ามา การเสริมสร้างความพอเพียงทางวัฒนธรรม จะเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ที่จะทำ ให้เด็กไทย คนไทย อยู่รอดได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ การปลูกฝังให้เด็กเยาวชน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ ๆ มีความภูมิใจในความเป็นไทย จึงมีความจำเป็น เด็กจะได้รู้จักรากเหง้า ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของประเทศ ภูมิใจในความเป็นไทย และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชาติตน และรู้จักเลือกรับและแยกแยะ วัฒนธรรมอื่นๆ ที่ไหลเข้ามาสู่ตนในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีใหม่ ๓ ชั้น กับเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีใหม่นั้นมี ๓ ชั้น ส่วนมากเวลาคนพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง มักจะนึกถึงทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ ๑ โดยเฉพาะด้านเกษตรเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้ว ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นตัวอย่างภาคปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีอยู่ ๓ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ เป็นการจัดการทรัพยากรที่แต่ละคนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อคนเหล่านั้นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น แม่ค้าขายผักในเมือง สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้ โดยแม่ค้าแต่ละคนจะต้องเริ่มต้นจากการรักษาความสมดุลทางเศรษฐกิจ มาพิจารณาก่อนว่า ในขณะที่ ตนมีต้นทุนเท่าใด จะขายได้ในราคาเท่าใด ให้พอมี

กำไรและเงินออมบ้าง นอกจากนี้การตั้งราคาสินค้าก็ไม่ให้ต่างกันมากนัก การรักษาสมดุทาง สิ่งแวดล้อม ก็โดยทำการค้าขายโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เลือกซื้อขายสินค้าที่สะอาด ปราศจาก สารเคมีตกค้าง หมั่นรักษาความสะอาดของสินค้าและสถานที่ ไม่ทิ้งขยะเกลื่อนกลาด ในการรักษา สมดุทางวัฒนธรรม แม้อาจรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม และรักษาสภาพแวดล้อมในการขายผักใน พื้นที่ที่ตนเองอยู่อาศัยมานานเอาไว้ ในส่วนของการรักษาสมดุทางสังคม ก็คือ ไม่เบียดเบียนเอาไรต์ เอาเปรียบแม่ค้าคนอื่น (ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ นี้ เทียบได้กับเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน)

ขั้นที่ ๒ เป็นการร่วมมือ รวมกลุ่มกันของคนที่มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ แล้วในระดับต่างๆ เพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือ อาจจะหารือกับแม่ค้าคนอื่น ๆ หาแหล่งสินค้าร่วมกัน รักษาความสะอาดของสถานที่ร่วมกัน ซึ่งจะ ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างกันมากขึ้น เนื่องจากเวลาทำกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนจะต้อง รู้จักอดทน เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์และความสามารถกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดการสร้างกลุ่ม องค์กรและชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ ๒ นี้ เทียบได้กับเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า)

ขั้นที่ ๓ เป็นความร่วมมือกันในระดับเครือข่าย ซึ่งพอมีอยู่บ้างแล้ว เช่น เครือข่ายกลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์ เครือข่ายสันติอโศก หรืออย่าง การสร้างเครือข่ายข้าว สำนึกรักบ้านเกิด ของดีแท้ศ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ อย่างที่จังหวัดบุรีรัมย์ผลิตข้าวปลอดสารพิษ นำมาแลกเปลี่ยนสินค้ากับ เครือข่ายยมนาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช การแลกเปลี่ยนกันต้องมีการร่วมมือกันหลายภาคส่วน อันนี้ก็เป็นการร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า หรือ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๓

ยกตัวอย่าง เชื้อนปลาสลิดลือชื่อก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ทำไมถึงเป็น เพราะเชื้อนปลาสลิดฯ ทำให้น้ำไม่ท่วม กทม. นั่นคือ ด้านผล น้ำไม่ท่วม กทม. อุตสาหกรรมก็ใช้น้ำได้ ภาคเกษตรก็ใช้น้ำได้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย เกิดความสมดุหลาย ๆ ภาคส่วน ด้านเหตุ คือ กระบวนการสร้างเชื้อนก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียง กว่าจะสร้างเชื้อนนี้เสร็จ ก็ผ่านหลายรัฐบาล และใช้งบ ในการสร้างถูกมากเปรียบเทียบกับเชื้อนอื่น ๆ เมื่อคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายต่อหน่วยลูกบาศก์เมตรแล้ว และก็เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ผู้คนในพื้นที่ ๆ ถูกโยกย้ายไปก็ไม่กลับมาประท้วง มี หน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือในการหาที่ดินใหม่ให้กับเขาอย่างยุติธรรม รัฐบาลรับช่วงต่อการก่อสร้างกัน มาอย่างสามัคคีไม่ยกเลิกลงกลางคืน นักวิชาการด้านต่างๆก็มาช่วยกันให้เกิดความรอบคอบ ในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านป่าไม้ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ต่างๆ **เชื้อนปลาสลิดลือชื่จึงถือเป็น ตัวอย่างหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า**

โดยสรุปแล้ว เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ได้ทุกเรื่อง OTOP แบบพอเพียงก็มี แบบไม่พอเพียงก็มี กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ก็เช่นเดียวกัน แบบพอเพียงก็มี แบบไม่พอเพียงก็มี เรา ต้องวิเคราะห์ว่าการดำเนินการ และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับความพอเพียงหรือไม่ **วัดที่เหตุ** เขาใช้ความรู้กับคุณธรรมในการตัดสินใจ และการดำเนินการหรือไม่ ใช้ความรู้ทางหลักวิชา

อย่างรอบรู้ รอบคอบหรือไม่ ความคิดและการกระทำอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ชยัน อดทน ไม่เบียดเบียนกัน มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันหรือไม่ **วัดที่วิธีปฏิบัติคือความพอเพียงโดยตรง** ทำแบบพอประมาณ กับทรัพยากร ทุน ศักยภาพ ภูมิสังคม หรือไม่ มีเหตุมีผล ไหม มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงไหม **และสุดท้ายวัดที่ผลว่า** มีการจัดการให้เกิดความสมดุลและความสามารถที่จะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ ด้านไหม

การจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษามี ๒ ส่วน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย หลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนและส่วนที่เรียนนอกห้องเรียนหรือที่เรียกกันว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ได้เริ่มจากการไปค้นหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณกับ ศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง เช่น เด็กช่วงชั้นที่ ๒ ทำสหกรณ์ได้ เด็กช่วงชั้นที่ ๔ ดูแลสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง ฝึกให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์ สิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ สอนให้ผู้เรียน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม พัฒนาคนให้ เขาทำประโยชน์ให้กับสังคมและสิ่งแวดล้อม และตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ ถึงจะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรมก็ยังดำเนินอยู่ อย่างนี้เรียกว่ามีภูมิคุ้มกัน

เราไปค้นหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างนี้ เพื่อให้มีตัวอย่างรูปธรรม ในการสร้างความเข้าใจภายใน วงการศึกษาว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงหมายความว่าอย่างไร และสามารถนำไปใช้ใน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง หลังจากนั้น ก็ส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้อ่านกิจกรรม เหล่านี้ เข้าไปในการเรียนรู้สาระต่างๆ **บูรณาการเข้ากับทุกวิชา** เช่น ชีววิทยา ทำให้เกิดสมดุล ทางสิ่งแวดล้อม บูรณาการเข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ก็ได้ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สุขศึกษา การงาน อาชีพต่างๆ ได้หมด ไม่ใช่เฉพาะวิชาสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เท่านั้น

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ ก็มีวัตถุประสงค์ให้ **ทุกช่วงชั้นเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ได้** แต่ถ้าทุกช่วงชั้นเขียนเหมือนกันหมดก็จะมีปัญหาทาง ปฏิบัติ จึงต้องกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอนของแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ ๑ เน้นให้เด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เช่น **ประณม ๑** ช่วยเหลือคุณพ่อคุณแม่ล้างจานซาม เก็บขยะไปทิ้ง กวาดบ้าน จัดหนังสือไปเรียนเอง แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน **ประณม ๒** วิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว เราจะมีเป็นตารางรอก ค่าใช้จ่ายต่างๆ ของครอบครัว คุณแม่ซื้ออะไรบ้าง คุณพ่อซื้ออะไรบ้าง เด็กจะได้รู้พ่อแม่หาเงินมา ยากแค่ไหน เช่น ยาสิฟันหลอดละ ๔๖ บาท จะต้องไม่เอามาบิบเล่น จะต้องสอนให้เด็กเห็นคุณค่า

ของสิ่งของ ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ครอบครัวมีรายได้และรายจ่ายเท่าไร เด็กจะได้ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง มีหลายโรงเรียนทำแล้ว ประณม ๓ สอนให้รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือกัน

ช่วงชั้นที่ ๒ สอนให้เด็กพอเพียงระดับโรงเรียน หรืออาจจะให้เด็กทำโครงการก็ได้ เริ่มวิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียน เด็กในช่วงชั้นนี้ก็ต้องรู้จักโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีต้นไม้กี่ต้น โรงเรียนจะต้องจัดการขยะอย่างไร โรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอะไรบ้าง

ช่วงชั้นที่ ๓ เด็กสามารถประยุกต์ใช้กับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

ช่วงชั้นที่ ๔ เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ ต้องเริ่มเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ เช่นว่าเราเสียดุลการค้าระหว่างประเทศหรือว่าทางสิ่งแวดล้อมสถานการณ์เป็นอย่างไร ด้านสังคมเป็นอย่างไร แดกแยกหรือสามัคคี นี่เป็นการเตรียมตัวให้เด็กแต่ละช่วงชั้นส่งต่อกัน (จะประกาศใช้ในปีหน้า)

ส่วนปีนี้เราได้จัดประกวดสื่อร่วมกับ สมศ. ประกวดสื่อการเรียนการสอน เราให้เขาส่งสื่อที่เขาใช้สอนอยู่แล้วมาประกวดสื่อที่ส่งมา มีประมาณ ๕๐๐ ชิ้น มีทั้งบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ CD หนังสืออ่านประกอบและอีกมากมาย วันนี้เราก็มีสื่อต้นแบบแล้ว แต่อาจใช้ได้บางภูมิภาค ใครสนใจขอได้ ขณะนี้ดิฉันทำงานเป็นประธาน **คณะทำงานขับเคลื่อนด้านการศึกษาและเยาวชน** ทำงานร่วมกับ สพฐ. อาชีวะ กศน. เอกชน (กกด. ๖ไทยพาณิชย์) **เรามีวิสัยทัศน์ของเราคือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์** วันนี้ดิฉันมาก็มาประชาสัมพันธ์ เศรษฐกิจพอเพียง มาสร้างความรู้ให้คุณแล้วก็มาสานเครือข่ายราชภัฏ ถ้าวันใดวันหนึ่งคุณมีความทุกข์ในชีวิตไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไรดี ดิฉันฝากนะคะลองนึกดูว่าสิ่งที่พระองค์ท่านพระราชทานมาใช้เป็นแง่คิดในการตัดสินใจได้ไหม **เมื่อไรที่คุณนำไปใช้คุณถึงจะเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง**

การถามตอบประเด็นข้อสงสัย

๑. เราจะจัดการ ๗ เรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร

คำตอบ ใช้หลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เน้นให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างพอเพียง **จะจัดการเรียนรู้อย่างไรให้เด็กใช้ชีวิตอย่างพอเพียงได้** หนึ่งคือเด็กต้องคิดเป็น คิดอย่างพอเพียง **ต้องกระตุ้นให้เด็กคิดเป็น** เช่น สาร่างงานประกอบอาชีพ มาถึงครูก็สอนให้เด็กทำไข่เค็มเลย อย่างนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง ครูต้องสอนให้เด็กคิดก่อนว่าในบรรดาอาหารเธอคิดว่าชุมชนของเรามีอะไรบ้างที่จะนำมาทำอาหารเก็บไว้กินได้นานๆ ต้องสอนให้เด็กคิดเป็นเริ่มโดย ๑. ต้องรู้จักตัวเอง และรู้จักชุมชน ต้องบอกว่า “หมู่บ้านเราเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่เยอะเราก็จะทำไข่เป็ด ” ก็ต้องบอกว่าหมู่บ้านเราเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่เยอะเราน่าจะทำไข่เค็ม กระบวนการนี้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่

จำเป็นมาก ต้องสอนแบบเอาเด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สอนแบบนี้เป็นเศรษฐกิจพอเพียง เด็กจะต้องฝึกการเรียนรู้จนกระทั่งรู้ว่า ชุมชน หมู่บ้านมีการเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่เยอะ มีไข่เหลือ ขายไม่หมด วิเคราะห์ปัญหาเป็นแล้วนี้ โดยยึดหลักให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ครูต้องใจเย็น ทำอย่างไรจะให้เด็กรู้จักตัวเองก่อนแล้วรู้จักชุมชนของตนเอง ขั้นตอนที่ ๑ เข้าใจ แต่ถ้าเด็กบอกว่ามีผักเยอะครูก็ต้องปรับตัวให้ทัน ขั้นตอนที่ ๒ เขาต้องคิดเป็น เก็บข้อมูลเป็น วิเคราะห์เป็น และสุดท้าย เขาต้องทำเป็น ใช้เป็น เขาต้องทำเป็น ในเรื่องทำเป็น เรามักจะลืมนสอนข้อเบื้องต้นว่า เด็กต้องรู้จักตนเองก่อนและรู้จักชุมชนของตนเอง จะพอประมาณได้ต้องพอประมาณทั้งปัจจัยภายใน (ประมาณกับตัวเองกับครอบครัว) และปัจจัยภายนอก (พอประมาณกับสิ่งแวดล้อม พอประมาณกับชุมชน) ใช้หลักเหตุหลักผลคิดเป็นเก็บข้อมูลเป็น มีภูมิคุ้มกันสอนให้เด็กคิดว่าแล้วจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระหว่างกระบวนการการผลิตหรือเปล่า ในกระบวนการนี้เด็กก็จะคิดเป็นส่วนเรื่องที่จะให้เด็กทำเป็นมันง่าย วิชาสาระการงานอาชีพ บอกให้เด็กทำเลยไม่ได้ บอกให้เด็กผลิตแต่ไม่ได้สอนให้เด็กคิด เด็กต้องพึ่งตนเองได้ก่อน อย่างเช่น กศน . ครูสอนเด็กฝึกงานอาชีพ เช่น การทำเช้มนกสด บอกให้เด็กทำเช้มนกสด ไม่ได้สอนให้เด็กคิดก่อนว่าเขาชอบไหมทำเสร็จแล้วจะเอาไปขายที่ไหน เขาจะขายเท่าไร เขาคำนวณต้นทุนเป็นหรือเปล่า การทำงานต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะให้เด็กเขาทำ สินค้าแต่ละอย่างผลิตเสร็จจะไปขายที่ไหน กศนต้องสอนให้เด็กรู้จักการทำบัญชี และก็ต้องคิดค่าแรงด้วย จะได้สร้างสมดุลทางด้านเศรษฐกิจด้วยจะจัดการกับสิ่งของหรือกับเศรษฐกิจได้อย่างไร ทั้งหมดสรุป (๑) ต้องรู้จักตนเอง (พอประมาณ) รู้จักสภาวะแวดล้อม เช่นจะต้องรู้จักว่าจะไปขายได้ที่ไหน (๒) วิเคราะห์หลักการทำบัญชีทำอย่างไร ตั้งราคาทำอย่างไรถึงค่อยมาสอนเขาทำ จะทำอย่างไรให้เด็กที่เรียนเศรษฐกิจพอเพียงแล้วออกจากห้องเรียน จะต้องมีความสามารถ (๑) มีเพื่อนร่วมทาง (เครือข่ายเรียนรู้) (๒) ปลูกฝังจิตสำนึก รักสังคมรักสิ่งแวดล้อม อันนี้สำคัญ คนเราเมื่อพึ่งตนเองได้แล้วต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เขารักสิ่งแวดล้อม ให้เขาทำตัวเป็นที่พึ่งของคนอื่นด้วย อันนี้ถึงจะครบถ้วนกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียง

๒. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้นำสถาบันศาสนาเข้ามาร่วมการขับเคลื่อนด้วยหรือเปล่า

คำตอบ จริงๆ แล้ววัดเขาอยู่อย่างพอเพียงอยู่แล้ว ศาสนาพุทธสอนให้คนอยู่อย่างพอเพียงที่สุดเลย **พระอรหันต์เป็นผู้ที่เข้าใจความพอเพียงที่สุด** เราต่างหากที่ไม่เข้าใจความพอเพียง จริงๆ สังคมไทยอยู่อย่างพอเพียงอยู่แล้ว ปัญหาคือโลกภายนอก ปัจจัยภายนอกเข้าไปทำลายคุณ เช่น กองทุนหมู่บ้านคุณว่าเข้าไปทำลายความพอเพียงหรือเปล่า ทำไมตอนนี้เราถึงมาพูดถึงเรื่องนี้ ซึ่งเกิดจากการกระตุ้นให้เกิดความอยากใช้จ่าย กระตุ้นให้คนกู้เงินมาแล้วก็ใช้จ่ายอย่างไม่พอเพียง องค์กรศาสนาทุกศาสนาสอนเรื่องการบริโภคอย่างพอประมาณ การใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ รักษาสมดุลในสังคมสมดุลทางด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทางค่านิยมและคุณธรรม แต่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเราไม่ได้สร้างภูมิคุ้มกัน อาจารย์ถามว่า พอประมาณ มีเหตุมีผลและมี

ภูมิคุ้มกัน อันไหนที่เราขาดไป คนไทยขาดการคิดด้านภูมิคุ้มกันเป็นเรื่องของอนาคตเป็นเรื่อง ความเสี่ยง คนเป็นหนี้เป็นสินเพราะเขาไม่มีภูมิคุ้มกันปัญหาที่เกิดขึ้นเราไม่เคยคิดถึงระยะยาว หลายท่านเน้นเรื่องภูมิคุ้มกันมาก ถ้าทำเศรษฐกิจพอเพียง พอประมาณ มีเหตุมีผล ต้องคิดถึง อนาคตด้วย อนาคตต้องพอประมาณด้วย คุณได้สร้างภูมิคุ้มกันที่แท้จริงถึงจะเรียกได้ว่าเป็น เศรษฐกิจพอเพียง

๓. อาจารย์สอนเด็กเรื่องความพอเพียง แต่ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็นำน้ำอัดลม มาขาย แล้วจะพอเพียงได้อย่างไร

คำตอบ หลักการทรงงานของพระองค์ ท่านแก้ปัญหาจากจุดเล็ก หลักเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นหลักพัฒนามนุษย์พัฒนาที่จิตใจ เริ่มพัฒนาที่จิตใจ ถ้ามีน้ำอัดลมมาขาย แต่เด็กมี ความรู้ว่ามีประโยชน์หรือเปล่า เงินที่ไปขอพ่อ แม่ หามา ยาก ลำบากแค่ไหน เด็กก็อาจไม่ซื้อ น้ำอัดลมก็ได้ เหมือนตัวเรามีของขายทั่วไปเราไม่ซื้อก็ได้ ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่ามีของขายเยอะเกินไป **มันเป็นเรื่องหลักคิด หลักปฏิบัติของเรา UNDP ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลพัฒนามนุษย์ให้คิดเป็น ทำเป็น ให้ใช้เงินเป็น โรงเรียนถึงจะขายโค้ก แต่ถ้าเขารู้ว่า เงิน ๘ บาทกว่าพ่อกแม่จะหามาได้ ๘ บาท เขาสามารถซื้อนมหรือเก็บให้ห้อง ถ้าเราสามารถปลูกฝังเขาได้ของขายจะเยอะก็ไม่เกี่ยว **ต้องสอน ให้เด็กรู้จักตัวเองรู้ว่าสถานะครอบครัว** เราเคยประกวดความเรียงที่ข้าพเจ้ารู้จัก คนที่ได้รางวัล เขาบอกว่าเขาใช้หนังสือเรียน กับเสื้อของพี่สาวมาทุกปี เขาไม่อาย เขาภูมิใจว่าเขาได้ใช้ชีวิตตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**

เราต้องปลูกฝังให้คนคิดแบบนี้ เขาก็จะมีภูมิคุ้มกันและใช้ชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ได้อย่างมี ความสุข **ต้องไปปลูกฝังให้เด็กคิดอย่างพอเพียงก่อน ถ้าเขารู้จักตัวเองเห็นคุณค่าของเงินของเขา ก็จะใช้เงินเป็นมียินในการใช้จ่ายเงิน** คุณจะบอกว่าถนนลาดยางไม่เป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่ ไม่เกี่ยวนะคะ ของเยอะก็ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง **หลักเศรษฐกิจพอเพียงคือหลักคิด หลักปฏิบัติเป็นเรื่องของคน แก้ปัญหาจากจุดเล็ก คือแก้ที่ใจคนอย่าไปคิดแก้ระบบใหญ่** สั่งให้รัฐบาลเลิกผลิตโค้กได้ไหม พระองค์ท่านแก้ปัญหาที่จุดเล็ก แล้วเราจะทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ให้เกิดขึ้นได้

๔. มีแนวทางอย่างไร ที่จะทำให้สถานศึกษาสร้างการขับเคลื่อนไปสู่ชุมชนอย่างยั่งยืนได้

คำตอบ ระเบิดจากข้างใน เริ่มที่ ผอ. ครู กรุณาอย่าสั่ง มิฉะนั้นคุณจะทำลายระบบ เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อใดที่สั่งเขาไม่ได้ทำด้วยใจ จะเปิดโอกาสให้คนระเบิดจากข้างในยาก ที่จะ ค้นหาความรู้ ลองทำ มีเพื่อนร่วมทาง เรียนรู้ร่วมกัน ขยายเครือข่าย ทำเป็นขั้นเป็นตอน พระองค์ ท่าน ตรัสเองว่า ครึ่งหนึ่งก็พอ เศษหนึ่งส่วนสี่ก็ได้ ขอให้ทำจากใจ อย่าทำเพราะว่าเป็นคำสั่ง แบบ ไม่ได้เป็นเศรษฐกิจพอเพียง เราจะมีเครือข่ายแบบนี้เยอะ คนที่พอเพียง ครูที่มีอุดมการณ์มีอีก เยอะ ถ้าเราอยากสอนเด็กให้เป็นเด็กพอเพียง โรงเรียนไหนอยากทำเศรษฐกิจพอเพียงทำได้เลย

